

Kroniek

- december 2015
- jaargang 24 - nummer 58
- losse nummers € 5,50

Tijdschrift Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe

Automatiek 'Balletje Bos'

De concessiepaal van de NAM

De tocht naar Rusland (1811-1813) - deel 2

Het boek 'Verveners en verveningen in Friesland'

<i>Piet Naber</i>	Redactioneel	1
Artikelen		
<i>Piet Naber</i>	Automatiek 'Balletje Bos'	2
<i>Hans Posthumus</i>	De concessiepaal van de NAM	4
<i>Gerben Dijkstra en</i>	De tocht naar Rusland (1811-1813)	
<i>Henk Vos</i>	Deel 2: Naar Moskou	6
<i>Tonko Engelsman</i>	Het boek <i>Verveners en verveningen in Friesland</i>	21
Bijdragen		
<i>Redactie</i>	Jan Meijer en Fennechien Voshaar	5
<i>Piet Naber</i>	Reacties op de personenfoto's uit de vorige <i>Kroniek</i>	18
<i>Harm Joling, Henk</i>		
<i>Jeurink, Henk Lanting en</i>		
<i>Wim Visscher</i>	Excursie 2016	24
Bestuur		
<i>Bestuur</i>	Bestuursmededelingen en activiteiten	24

Website: Website-adres van Historisch Emmen: www.historisch-emmen.nl

P. Albers, Sterrenkamp 12, 7811 HB Emmen, 0591-610836.
M.A. Bulte, Agaatdreef 30, 7827 AE Emmen, 0591-630030.
P. Naber, redactiesecretariaat, Sierduif 32, 7827 NJ Emmen, 0591-633942.
Gelieve kopij te zenden aan:
p/a P. Naber, redactiesecretariaat, Sierduif 32, 7827 NJ Emmen: p.a.naber@home.nl.

P.M. Kraan, voorzitter, De Hietbrink 46, 7824 XT Emmen, 0591-685530,
P.Kraan@emmen.nl.
H. Jeurink, secretaris, Laan van het Kwekebos 229, 7823 KE Emmen,
0591-626728, henk.jeurink@ziggo.nl.
A.H.J. Reuvekamp, penningmeester, Achter de Smidse 1, 7812 AR Emmen,
0591-633858, ton.reuvekamp@home.nl.
M. Nicolai, public relations, Houtweg 180, 7823 PK Emmen, 06-25555188.
H.J. Joling, De Klepel 458, 7811 KR Emmen, 0591-658384.
G.M. Leveling-Kortstee, Meerstraat 18, 7815 XG Emmen, 0591-647466.

Lid worden van de Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe?

Het lidmaatschap bedraagt € 18,00 en voor huisgenoten € 5,00 extra.
Geef uw naam, adres, postcode en woonplaats en telefoonnummer per post
of per e-mail op bij: H. Jeurink, secretaris, Laan van het Kwekebos 229, 7823
KE Emmen, 0591-626728, henk.jeurink@ziggo.nl

ISSN-nummer *Kroniek*: 1878-7894

Redactioneel

In de vorige *Kroniek* stond een oproep betreffende de foto's op de omslag: "Wie kon meer over de afgebeelde personen vertellen?" Die reacties kwamen snel. Mevr. Telkamp uit Emmer-Erfscheidenveen herkende haar tantes op de voorzijde. Zij vertelde dit aan mevr. Baptist (ook uit Emmer-Erfscheidenveen) en liet haar de *Kroniek* zien. Die draaide het blad om en herkende meteen haar overgrootouders. Beide dames konden nog heel wat vertellen over de personen op de foto's.

Gerben Dijkstra vervolgt samen met Henk Vos de reeks over de tijd van Napoleon en de invloed van de Franse maatregelen op de bevolking van Zuidoost-Drenthe. In de vorige *Kroniek* zijn zij begonnen met het verhaal over de tocht naar Rusland (1811-1813). Daarin werd onder andere de loting voor de Franse dienstplicht beschreven, Dat had tot gevolg dat ook een aantal jonge mannen uit de gemeenten Emmen, Roswinkel en Schoonebeek moest deelnemen aan die beruchte tocht. Zeker zes van hen zijn bekend met naam en toenaam. Voor deze *Kroniek* is aan de hand van hun signalement van elk van deze jonge mannen een tekening gemaakt, waardoor ze nog meer voor ons gaan leven. Ook wordt verteld hoe de tocht voor hen verlopen is. Inmiddels heeft Gerben Dijkstra over die tocht van het Franse leger naar Moskou en de belevenissen van die Zuidoost-Drentse deelnemers in november een lezing gehouden. In deze aflevering wordt de tocht tot de aankomst in Moskou beschreven met als bijzonderheid dat de vier middenpagina's in kleur zijn afgedrukt. Er komt nog een vervolg, dat gaat over de terugkeer.

Op de hoek Wilhelminastraat-Kapelstraat stond tot 2002 de automatiek van de familie Bos, waar menig Emmenaar wel eens een gehaktbal of een kroket heeft gekocht. Vroeger was het een aannemersbedrijf, een brandstoffenhandel en tabakswinkel. Nu is daar een appartementencomplex met restaurant verrezen. Dank zij gesprekken met mevr. Bos hebben we een artikel kunnen schrijven over de geschiedenis van het pand en de automatiek.

Langs de grens met Duitsland staan grenspalen, waar Herman Posthumus alles over weet. Deze keer vertelt hij over de concessiepaal van de NAM in het Bargerveen. Als u er nu eens langs komt, weet u na het lezen van het artikel hierover, waarom die paal daar staat.

Van de hand van Wim Visscher is een paar maanden geleden het boek *Verveningen en verveners in Friesland* verschenen. Het is een imposant boek van meer dan 700 bladzijden en met recht een standaardwerk. Er zijn verbanden met het Zuidoost-Drentse veengebied. Tonko Engelsman bespreekt het boek in een artikel.

Verder wijst de redactie u op een vooraankondiging van de mei-excursie in 2016. Die excursie hangt heel nauw samen met het hiervoor genoemde boek van Wim Visscher. De tocht zal gaan naar de voormalige veengebieden in Opsterland en Smallerland.

Veel plezier met het lezen.

Automatiek 'Balletje Bos'

Op de plek waar nu de Boshof staat, het appartementencomplex met het buffetrestaurant Flamingo, stond tientallen jaren lang het winkelpand van de familie Bos.

Het pand was door Geert Bos, afkomstig uit Odoorn, maar geboren in Weerdinge, op 29 september 1885 als zoon van landbouwer Jan Bos en Hinderkien Scholten gebouwd. Hij trouwde op 11 februari 1913 in Emmen met Harmina Hilbrands, geboren in Emmen op 11 februari 1891. Zij was een dochter van de brievenbesteller Hendrik Hilbrands en Geertien Jonkers. Geert Bos was toen nog timmerman.

Toen ze in Emmen kwamen wonen, was dat op de hoek van de Wilhelminastraat en de Kapelstraat, tegen het oude kerkhof aan. Dat stuk grond was eigendom van Hilbrands. Door Geert Bos werd een grote woning gebouwd met daarachter een timmerschuur, waar het materiaal werd bewaard.

Geert werd aannemer en heeft onder andere de pastorie De Nieuwe Weeme gebouwd (ontworpen door architect Kliphuis), waar diverse predikanten van de 'Grote Kerk' hebben gewoond. Later handelde hij ook in brandstoffen. De *Emmer Courant* schreef in mei 1936: *'De heer G. Bos, voordien vele jaren depothouder van 'de Automaat', is thans in het pand Wilhelminastraat E35 voor eigen rekening een zaak in petroleum begonnen, benzineproducten onder de naam 'Celtic'. Een nieuwe tankauto staat gereed om de verschillende venters tijdig te bedienen.'*

Hij verhuurde de zaak ook een tijdje aan ESSO. Voor de Tweede Wereldoorlog wilde Geert Bos iets totaal anders doen en begon hij in dit pand

Het pand van Bos voordat het werd verbouwd tot sigarenwinkel en automatiek. Let op de benzinepomp. (Collectie Sis Hoek)

een sigarenwinkel. Daartoe werd het voorste gedeelte tot winkel verbouwd. Een kleiner gedeelte daarvan werd gebruikt als automatiek, waar onder andere kroketten en gehaktballen werden verkocht. In die tijd was een automatiek nog een nieuwigheid.

Na het overlijden van Geert in 1957 (zijn vrouw Harmina was al in 1952 overleden) werd de zaak voortgezet door zoon Jan.

Jan, geboren in 1918, was ambtenaar bij de gemeente Emmen en werkte aan het eind van de oorlog en de jaren daarna op het distributiekantoor, dat toen gevestigd was in het voormalige Oosting Instituut op de hoek van de Notaris Oostingstraat. Daar leerde hij Coby Bekkering kennen, die daar ook werkte. Zij is geboren in 1922 in Meppel. Haar vader was vertegenwoordiger bij Unilever en via Assen en Coevorden was het gezin in Emmen terechtgekomen. In 1950 trouwden Jan en Coby en trokken in bij de ouders van Jan. Jan en Coby kwamen in het voorste gedeelte achter de winkel te wonen en de ouders achterin. Ook heeft een zuster van Jan altijd in een gedeelte van het pand gewoond

Na de overname van de winkel door Jan besloot deze om er één grote automatiek van te maken. Toen verdween ook het houten luikje in de deur waar iets besteld en verkocht kon worden. Er kwam een toonbank voor in de plaats. De sigarenzaak kwam vrijwel geheel op de achtergrond, want met de automatiek had het echtpaar het al druk genoeg. De verkoop van rookwaren verdween niet helemaal. Er kwam een grote kast in de hoek voor de rookwaren (shag, sigaretten, enz.)

Er moest hard worden gewerkt. Zeven dagen in de week en tot laat in de nacht. Door de week tot twaalf uur 's nachts en in het weekend op zaterdag en zondag werd het nog later, meestal tot half drie 's nachts. Dan gingen de cafés dicht en werd er soms nog gebeld door het bedienend personeel met het verzoek of de zaak nog even open kon

blijven, want men wilde nog een gehaktbal of iets dergelijks komen halen. Gehaktballen en eierballen maakte Coby zelf, maar de overige 'snacks' zoals we ze tegenwoordig noemen, kwamen van leveranciers: de kroketten, bami- en nasiballen, en de patat kwam van Snieders uit Erica.

De automatiek kreeg al snel de bijnaam 'Balletje Bos' vanwege de heerlijke gehaktballen die men er kon kopen. Nog steeds is het een begrip bij oud-Emmenaren.

Een aantal jaren heeft het echtpaar Bos de zaak nog verhuurd, maar dat was geen succes, zodat ze op oudere leeftijd besloten de werkzaamheden zelf maar weer op te pakken.

In 2002 werden de zaak en de grond door Jan en Coby verkocht. Het pand werd afgebroken en het appartementencomplex, gebouwd door Brands Bouwgroep, kwam er voor in de plaats. Het complex heeft de naam 'Boshof', een verwijzing naar de familie Bos. Het bestaat uit 30 appartementen, een casino en een wok/buffetrestaurant. Op deze locatie kan dus nog steeds gegeten worden. Eén van de bewoners van de appartementen is Coby Bos-Bekkering. Haar echtgenoot Jan Bos heeft dat helaas niet meer mogen meemaken. Hij overleed in 2002 voor de voltooiing.

Met dank aan mevr. Coby Bos-Bekkering en de website Historisch Emmen.

*Automatiek Bos in de jaren zestig van de vorige eeuw
(Collectie Roelof Boelens)*

De concessiepaal van de NAM

Wie in het Bargerveen het fietspad langs de rijksgrens volgt, komt daar een aantal sterk verwaarloosde grenspalen tegen die dringend restauratie behoeven, maar waar vooralsnog geen gelden voor beschikbaar zijn.

Tussen die palen staat één paal met een afwijkende vorm en ook met afwijkende inscripties. Die inscripties luiden: CGS, NAM, V. Daaruit valt al af te leiden dat het hier geen paal betreft die de rijksgrens met Duitsland markeert. Maar waarom staat die paal daar dan wel? Daarvoor moeten we terug in de geschiedenis.

In 1948 kreeg de Nederlandse Aardolie Maatschappij NAM toestemming om in een gebied in Zuidoost-Drenthe en Overijssel aardolie en gas te winnen. Deze concessie werd in 1950 nog uitgebreid tot zelfs iets voorbij Steenwijk. Deze zogenaamde concessie was van toepassing op een op kaarten heel nauwkeurig omschreven gebied. Maar ook in het veld werd dit concessiegebied goed zichtbaar gemaakt door op alle hoekpunten van het gebied palen te plaatsen, zogenaamde concessiepalen. In het binnenland waren dat betrekkelijk bescheiden

paaltjes, zoals die nu nog te vinden zijn bijvoorbeeld in Nieuwlande en ten zuiden van Hoogeveen. Maar daar waar het concessiegebied reikte tot aan de rijksgrens met Duitsland werden zeer forse palen op de hoekpunten geplaatst. Dat was het geval ten zuiden van Coevorden en in het Bargerveen. Deze palen kregen naast de letters NAM ook de inscriptie CGS, waarmee werd verwezen naar de officiële naam van het concessiegebied, namelijk Concessie Gebied Schoonebeek. Daarnaast kregen de palen nog een oplopende letter van het alfabet mee. Zo kreeg de paal op de rijksgrens bij Coevorden de letter S en de paal in het Bargerveen de letter V.

Deze paal in het Bargerveen is in 2014 omgevallen doordat de ijzeren grondpalen doorgeroest waren. Van verschillende kanten zowel uit Nederland als uit Duitsland werd de NAM daarop geattendeerd. Voor de Historische Vereniging Nei-Schoonebeek was dat aanleiding om actie te ondernemen. André Lambers uit Nieuw-Schoonebeek benutte zijn con-

De onthulling van het informatiebord op 16 oktober 2015 door burgemeester Ernst Schmitz van de gemeente Twist in aanwezigheid van Marten Lambers en Hilly de Weerd van de NAM.

Het informatiebord

tacten met de NAM, met Staatsbosbeheer en met de gemeente Twist om de paal te laten herplaatsen en van een steviger fundament te voorzien. Maar er gebeurde meer: naast de paal werd een informatiebord geplaatst, dat op 16 oktober 2015 door burgemeester Ernst Schmitz van de gemeente Twist werd onthuld in aanwezigheid van Marten Lambers en Hilly de Weerd van de NAM, die alle kosten van herplaatsing en van het informatiebord voor haar rekening had genomen, waarvoor hulde.

Deze paal zal nu worden opgenomen in de fraaie folder van de grenspalenfietsroute die vorig jaar is uitgegeven door het Internationaler Naturpark Bourtanger Moor-Bargerveen.

Wie de herplaatste concessiepaal goed bekijkt, zal opmerken dat de fundering van deze paal meer dan een meter uitsteekt boven het maaiveld, zoals dat met de oude paal overigens ook al het geval was. Dat is geen vergissing. Bij de eerste plaatsing van de paal, in 1948, lag het maaiveld aanzienlijk hoger; de hele fundering lag dus onder het maaiveld. Daarmee wordt goed zichtbaar hoe door ontwatering

ring ten behoeve van de landbouw en vervening het maaiveld is gezakt. Staatsbosbeheer heeft gelukkig inmiddels vele maatregelen genomen om het gebied weer verder te vernatten. Men gaat daar in de komende tijd nog verder mee.

Veel van de oorspronkelijk door de NAM geplaatste concessiepalen zijn inmiddels verdwenen. Des te belangrijker is het dat de NAM, mede dankzij de inspanningen van de historische Vereniging Neischoonebeek, ervoor heeft willen zorgen dat hier een stuk belangrijke geschiedenis van Zuid-Oost Drenthe voor de toekomst zichtbaar blijft.

Het is te hopen dat voor de grenspalen in het Bargerveen die de rijksgrens met Duitsland markeren ook gelden beschikbaar komen voor een broodnodige restauratie.

Jan Meijer en Fennechien Voshaar

Het echtpaar Jan Meijer en Fennechien Voshaar was op 19 maart 1880 in het gemeentehuis van Emmen in het huwelijk getreden. Jan Meijer was op 14 juli 1851 te Nijeveen geboren en was een zoon van vervener Gerriet Thie Meijer en Geertien Jans ten Hoeve. Fennechien Voshaar was op 5 september 1850 te Smilde geboren. Haar ouders waren arbeider Jan Voshaar en Zwaantje Kwant.

Uit het huwelijk van Jan Meijer en Fennechien Voshaar werden vijf dochters geboren:

- Geertje Meijer, geboren te Veenoord op 02-04-1881.
- Zwaantje Meijer, geboren te Weerdingermarke op 15-08-1882.
- Margje Meijer, geboren te Emmer-Compascuum op 26-11-1887.
- Jantje Meijer, geboren te Emmer-Compascuum op 01-07-1890.
- Jantina Meijer, geboren te Weerdingerveen op 27-07-1895.

Uit de geboorteplaatsen valt op dat het echtpaar op verschillende plaatsen in de gemeente Emmen heeft gewoond en in het eerste jaar na hun huwelijk in Veenoord in de gemeente Sleen. In 1930 woonde het echtpaar in Emmer-Compascuum. Jan Meijer werkte als arbeider in het veen.

Fennechien Voshaar overleed op 85-jarige leeftijd op 4 augustus 1936. Jan Meijer overleed op 85-jarige leeftijd op 7 mei 1937.

Wie kan meer over deze familie vertellen? Reacties graag naar: p.a.naber@home.nl of 0591-633942.

De tocht naar Rusland (1811-1813)

Deel 2 - Naar Moskou

In het vorig nummer hebben we de loting voor de Franse dienstplicht beschreven. Drentse jongemannen moesten mee in het Franse leger naar Rusland. Aan deze tocht hebben zeker zes jongemannen uit de voormalige gemeenten Emmen, Roswinkel en Schoonebeek deelgenomen.

Zij waren zes van de ongeveer 15.000 jongemannen uit de Nederlandse gewesten die moesten meestrijden in het Franse leger. Geschat is dat 500 mannen terugkeerden; onder hen waren twee mannen uit Zuidoost-Drenthe. Van één man is bekend dat hij tijdens de tocht is overleden. Van de overige drie mannen is niets bekend.

In het vorig nummer schreven we dat in 1810 de oude gewesten van de voormalige Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden bij het Franse Keizerrijk werden ingelijfd. Voortaan golden de Franse regels en wetten ook in ons land. Dat was ook het geval met de militaire dienstplicht die voor het eerst in deze streken werd ingevoerd.

Problemen rondom het Continentaal Stelsel

Napoleon wilde de heerschappij voeren over een uitgestrekt Europees rijk en daarom liet hij zijn legers overal in Europa ten strijde trekken. Op het Europese vasteland zou er plaats zijn voor twee grote rijken, een Frans rijk en een Russisch rijk. Hij zag in de Russische tsaar Alexander zijn natuurlijke bondgenoot.

De legers van Napoleon behaalden grote overwinningen tegen Oostenrijk en Pruisen, met als gevolg dat deze landen zich moesten neerleggen bij de Franse hegemonie. Op het vasteland was Frankrijk onbetwist het sterkst, maar de Engelsen domineerden de zee. Zodoende bleef hun eiland buiten de invloedssfeer van Napoleon en dat was de Franse keizer een doorn in het oog.

De invoering van het Continentaal Stelsel in 1806 moest een oplossing bieden voor het 'Engelse

probleem'. Voortaan was alle handel tussen Engeland en het (door Frankrijk gecontroleerde) Europese vasteland verboden. De Engelse economie zou dan ineens storten en dat leidde natuurlijk tot de onvermijdelijke overgave. Voor de Nederlanders, maar ook voor het industriearme Rusland was het Continentaal Stelsel een ramp, omdat Engeland een belangrijke handelspartner was.

De Russen ergerden zich ook om nog een andere reden aan de Franse buitenlandpolitiek. Napoleon had na de overgave van Pruisen in 1807 het groothertogdom Warschau gecreëerd, dat in de praktijk fungeerde als een Franse vazalstaat. Rusland vreesde dat het groothertogdom een eerste stap was naar een onafhankelijk Polen en dat de Poolse provincies binnen het Russische rijk zich daarbij zouden willen aansluiten. Napoleon had echter geen oog voor de Russische bezwaren.

Tsaar Alexander I schikte zich bijna drie jaar naar de wil van 'bondgenoot' Napoleon. In die periode ruïneerde het Continentaal Stelsel de Russische economie. Toen de Franse keizer niets wilde weten van soepeler voorwaarden voor de Russische handel en nijverheid, brak de tsaar in december 1810 met het Continentaal Stelsel. Tegelijkertijd stuurde hij troepen naar de Pools-Russische grens.

Hoewel Napoleon een oorlog met Rusland wilde voorkomen, liet hij voor de zekerheid zijn posities in Duitsland en Polen versterken. Spoedig werd het de Fransen echter duidelijk dat diplomatie het bondgenootschap met Rusland niet kon herstellen, zodat een oorlog onvermijdelijk leek. Napoleon besloot een enorm leger te formeren om Alexander I te intimideren. Als dat niet lukte zou het de Russen in een bliksemactie een vernietigende slag moeten toebrengen. De veronderstelling was dat de tsaar dan alsnog inbond en aan de Franse wensen tegemoet zou komen. In het voorjaar van 1811 werd een begin gemaakt met de mobilisatie van in totaal meer dan een half miljoen soldaten, die uit praktisch alle door Napoleon veroverde gebieden kwamen. Ook vanuit Drenthe werden jonge mannen opgeroepen voor de Franse krijgsmacht.

Vrijwilligers

In januari 1810 wisten de verschillende Drentse kerspelen 248 vrijwilligers voor dienstneming in het Franse leger te vinden. Dat waren negentien minder dan het opgelegde aantal van 267. Het kerspel Beilen vond het aantal vrijwilligers dat men moest leveren, namelijk elf. Dat wil niet zeggen dat deze elf mannen in het kerspel Beilen woonachtig waren. Integendeel zelfs, meestal kwamen deze mannen van elders en waren het bijvoorbeeld oud-soldaten die bereid waren tegen een financiële vergoeding van het kerspel in Franse dienst te gaan. De gemotiveerdheid van deze mannen liet te wensen over; bovendien deserteerden velen van hen.

Na de inlijving van Nederland bij het Franse Rijk in 1810 werd bij keizerlijk decreet van 18 oktober 1810 de conscriptie in alle departementen van Holland ingevoerd, overeenkomstig de wetten en reglementen, zoals die ook in Frankrijk golden. Jongemannen die de leeftijd van twintig jaar hadden bereikt, werden opgeroepen om te loten. Degene die een laag nummer trok, 'lootte zich erin' en die een hoog nummer trok was van de verplichting vrijgesteld. De dienstplicht duurde twee jaar.¹

Naar Rusland

Van de lichting 1808 (geboren in 1788) moesten zich in april 1811 46 lotelingen uit Drenthe in Groningen melden voor een legeronderdeel dat werd voorbereid voor de tocht naar Rusland. Onder

hen bevonden zich Gerrit Arends (geboren: Sleen; woonachtig: Schoonebeek; 33ste regiment); Jan Cornelis (2e regiment carabineurs) (remplaçant voor Hendrik Knegetering (Zuidbarge) en Jacob Hendriks Eellinge (Roswinkel, 33ste regiment). Bij de lichting 1789 bevonden zich ongeveer 50 lotelingen uit Drenthe. Onder hen bevonden zich Hendrik Alting Frieling (geboren in Emmen (Noordbarge), woonachtig in Wachtum, infanterist), Geert Gerrits (Emmen (Angelslo, 33ste regiment) en Lucas Bening Betting (24, Emmen (Noordbarge, 33ste regiment). Zij moesten zich omstreeks 16 oktober 1811 in Groningen melden. Van de lichting 1810 (geboren in 1790) zijn geen jongemannen uit de gemeenten Emmen, Roswinkel en Schoonebeek voor Franse krijgsdienst ingeloot. De meeste Drentse lotelingen werden ingedeeld bij het 33ste regiment en het 123ste regiment.²

9 april 1811, verzamelen in Groningen

De Drentse lotelingen van de lichting 1788 moesten zich op 9 april 1811 om 08.00 uur in de Martinikerk te Groningen melden.

Daar kwamen alle dienstplichtigen uit Noord-Nederland bijeen. Ze kregen er te horen bij welke afdeling ze waren ingedeeld en ze ontvingen er hun soldatenuitrusting.

Van een aantal jonge soldaten die de tocht naar Rusland maakten, zijn brieven bewaard gebleven, onder andere van Roelof Nijssing Renting uit Erm³ en van een aantal Friese jongemannen.⁴ Uit deze brieven putten we bij de beschrijving van deze tocht. Verder maken wij gebruik van Herinneringen uit den veldtocht van Rusland dat door Willem Pieter d'Auzon de Boisminart (Maastricht, december 1776 - Utrecht, 2 januari 1870) is geschreven. Hij was een Nederlandse officier in het Franse leger.

33ste Regiment

Het 33ste Regiment hield zich van 9 april 1811 tot begin juni 1811 op in de stad Groningen. Hier kregen zij hun wapens en uitmonstering (soldatenkleding). Wat dat laatste betreft ging het om een stropdas, een hemd, drie paar schoenen en een paar sokken, een linnen broek en een paar slobkousen. Daarnaast kregen zij hier hun eerste militaire trainingen.

Op 3 juni 1811, tweede pinksterdag, waren de soldaten ‘ten vollen bepakt’, waarna men naar Delfzijl marcheerde. Hier werden zij ingescheept met bestemming Emden in Oost-Friesland. Men wist niet hoe lang men in Emden zou blijven, of dat ze van daaruit direct verder zouden marcheren. Een eindbestemming wist men evenmin. De soldaten hadden drie paar schoenen gekregen, zodat op een lange mars moest worden gerekend.⁵

Emden

De soldaten waren in Emden te spreken over hun nieuwe verblijfplaats, omdat het eten er beter was dan in Groningen. Minder handig was het vreemde geld. Het was er lastig rekenen, want ‘Een Hollandsche Gulden is daar 32 stuiver’.⁶

Het lijkt erop dat de soldij die de dienstplichtigen ontvingen niet voldoende was om te voorzien in allerlei levensbehoeften, want soldaten kregen via de post regelmatig geld van het thuisfront opgestuurd. Aan het verzenden van geld kleefden grote risico’s. De brieven bereikten niet altijd hun bestemming.⁷

Van Emden naar Maagdenburg

Op 25 juli 1811 vertrokken de soldaten uit Emden. Zestien dagen later, 10 augustus 1811, kwamen zij in Maagdenburg, een Franse garnizoensstad, in Duitsland aan de rivier de Elbe. Zij hadden een af-

Overzichtskaart met de in de tekst genoemde plaatsen

stand van ongeveer 365 kilometer te voet afgelegd, dat is een gemiddelde van ruim 22 kilometer per dag. Voor dienstplichtigen zonder een goede conditie moet de tocht een ware afmatting zijn geweest. Tijdens een gewone dagmars liepen de soldaten met volle bepakking tussen de 15 en 35 kilometer, terwijl de troepen in een geforceerd tempo tot wel 55 kilometer per dag konden afleggen.⁸

Niemand wist nog de bestemming. Onder de soldaten deden verhalen de ronde dat ze zouden gaan deelnemen aan een invasie in Engeland. Anderen dachten dat men naar het oosten ging voor een militair treffen met Rusland, terwijl ook werd geopperd dat het Franse leger samen met de Russen het Turkse rijk of zelfs de Engelse bezittingen in India zouden aanvallen.⁹ De mars was zwaar geweest, omdat de weersomstandigheden verre van optimaal waren. Zo schreef Roelof Nijsing Renting dat zij onderweg ‘swaar weer’ hadden gehad. Het was deze zomer erg warm en droog. Zo schreef de boerenzoon Roelof dat deze zomer ‘Veele Vruchten’ in Duitsland waren verdroogd. Het had er in twee maanden tijd nauwelijks geregend.¹⁰

Verscheidene Drentse jongeren liepen onderweg kwetsuren op. Zo werd Gerrit Arends uit Schoonebeek in een hospitaal opgenomen. Hij hervatte later de tocht naar Rusland.

Roelof was goed te spreken over Maagdenburg. Hij noemde het een ‘Zeer voortrefvelijk stad en Een Zeer sterke Vesting’.¹¹

Hoewel volgens de Ermenaar melk en boter niet voorradig waren, was brood en bier er goedkoop en dus blijkbaar in overvloed aanwezig. Het is de

In Maagdenburg werden de soldaten bij particulieren gehuisvest.

vraag in hoeverre Roelof daarmee zijn rantsoen kon aanvullen, want soldij hadden ze op dat moment al drie weken niet meer gehad. De soldaten werden met zes tot acht man ingekwartierd in huizen, verspreid over de stad. In het drukke Maagdenburg zouden zich drie regimenten ophouden van in totaal zo'n tienduizend militairen. En daar kwamen nog voortdurend nieuwe soldaten bij. In de gelederen van Roelof ging dan ook het gerucht dat in Nederland alle mannen tussen 18 en 40 jaar zouden worden opgeroepen voor de actieve dienst.

Van Maagdenburg tot Stettin

Op 20 oktober 1811 vertrok het 33ste Regiment vanuit Maagdenburg. Tien dagen later, 30 oktober 1811, bereikten zij Stettin, eveneens ingericht als een Franse garnizoensstad. De soldaten hebben tijdens deze tocht stevig gemarcheerd; in tien dagen legden zij te voet ruim 275 km af, een gemiddelde van 27,5 km per dag.

In Stettin werden de soldaten ondergebracht bij burgers. Dat was geen garantie voor een goed verblijf, want de bevolking zag de soldaten liever gaan dan komen. Dat is ook niet zo vreemd, als wordt bedacht dat de Grande Armée alle plaatselijke voorraden verbruikte, terwijl de soldaten simpelweg stalen wat ze tekort kwamen.¹²

Bijna dagelijks werden munitietransporten naar deze garnizoensstad gebracht. De stad werd zwaar bewaakt, verschillende stadspoorten waren dichtgemetseld en overal stond geschut van het Franse leger. Hoewel de soldaten nog niets wisten van de eindbestemming, begrepen zij dat een spoedig vertrek nabij was.

Keizer Napoleon hoopte nog steeds dat hij zich zou verzoenen met de Russische tsaar Alexander, maar de troepenopbouw ging onverminderd door.

Ondertussen was het flink gaan vriezen, zodat de soldaten tevens waterwegen ijsvrij moesten zien te houden. De kou eiste ook slachtoffers. Zo waren in de nacht van 12 op 13 februari twee Franse schildwachten doodgevroren. Hierna moesten de wachtposten om het half uur worden afgelost.

In Stettin verbleven de Drentse soldaten van 30 oktober 1811 tot 7 maart 1812.

Op weg naar de Njemen

Op 7 maart 1812 vertrokken de soldaten uit Stet-

Links: Alexander I Pavlovitsj, bijgenaamd 'de gezegende' was van 1801 tot 1825 tsaar van Rusland. (Detail van schilderij van V. Borovikosky, 1800).

Rechts: Napoleon Bonaparte was een Frans militair en politieke leider tijdens de laatste stadia van de Franse Revolutie. Als Napoleon I was hij van 1804 tot 1815 keizer der Fransen. Portret van Paul Dalaroche (1797-1856)

tin, eerst naar het zuiden en dan verder naar het oosten. Roelof schreef in zijn brief van 3 juni 1812 over een mars 'van wel 150 uren marcheren door Polen'.

De eerste pleisterplaats was Küstrin (Kostrzyn nad Odr), een afstand van 109 km. Men zal hier omstreeks 12 maart 1812, na ongeveer vijf dagen marcheren, zijn aangekomen. Ook in deze stad was een Frans hospitaal ingericht. Hier werden de al eerder genoemde Gerrit Arends uit Schoonebeek en Jan Wilms uit Dalen verpleegd. Gerrit Arends overleed hier op 12 maart 1812.

Men vertrok medio maart 1812 uit Küstrin (Kostrzyn nad Odr) naar Bromberg (Bydgoszcz), een afstand van 255 km. Men kwam hier eind april 1812 aan. Ook in Bromberg was een Frans hospitaal. Hier werd Hendrikus Tijmen Kamps uit Ermenkele dagen verpleegd. Het mocht niet baten. Hij overleed op 4 mei 1812.

Begin mei 1812 marcheerde men verder naar het noordoosten; men kwam na ongeveer zes dagen marcheren, een afstand van ongeveer 142 km, aan in Marienburg (onder Danzig/Gdansk).

Hier werd 'Jan Lukkas', geboren in Gees, werkzaam in Borger, in het Franse hospitaal van 'Mar-

In de garnizoensstad Küstrin overleed Gerrit Arends uit Schoonebeek op 12 maart 1812.

janburg' opgenomen.¹³

De tocht was enorm zwaar geweest. De meeste schoenen waren zelfs zo versleten, dat veel soldaten op blote voeten verder moesten.¹⁴

In Polen

In Pruisen waren er al problemen geweest rondom de bevoorrading van de Grande Armée, maar in Polen namen de tekorten alleen maar verder toe. In Polen leefde een groot deel van de bevolking in armoede en werd het land minder intensief bebouwd dan in West-Europa. Veel akkers lagen braak, omdat door het Continentaal Stelsel een groot deel van de afzetmarkt was weggefallen. De grote droogte waarover Roelof eerder had geschreven, had geleid tot misoogsten en daar zou het Franse leger in de loop van 1812 zwaar onder lijden. De Polen hadden hun veevoer en reservevoorraden graan namelijk verbruikt om zichzelf in leven te houden, zodat te weinig zaaizaad was overgebleven. Soldaten gingen over tot plunderen en onrijp graan werd massaal geoogst. Hierdoor stierven zowel paarden als soldaten in grote aantallen. Voor

velen vormde het voortdurend marcheren en het gebrek aan goed voedsel een fatale combinatie.¹⁵

Lichting 1789

De jongemannen die in 1789 waren geboren moesten zich omstreeks 16 oktober 1811 in Groningen melden. De meesten van hen werden ingedeeld bij het 33ste regiment. Hun opleiding in Groningen duurde ruim een maand. Eind november 1811 vertrokken zij richting Duitsland.

In Maagdenburg werden de jongemannen uit de drie noordelijke gewesten samengevoegd met 'lo-telingen' uit andere voormalige gewesten. Zo was Willem Pieter d'Auzon de Boisminart, eerste luitenant bij het 124ste regiment, op 26 november 1811 uit Nijmegen vertrokken.

In de garnizoensstad Maagdenburg verbleven de legers tot 26 maart 1812. Op deze dag trok men verder naar het oosten. Op 8 april 1812 was men in Stettin, waar men bijna veertien dagen verbleef. Op 22 april 1812 trok men verder in de richting van Mariënwerder (het huidige Kwidzyn), waar men op 9 mei 1812 aankwam. Men verbleef ongeveer een maand aan de oevers van de rivier de Weichsel, waarna men naar Saalfeld (het huidige Zalewo) marcheerde.

Op 7 mei 1812 waren de Drentse jongemannen die een half jaar eerder naar het oosten waren gemarcheerd in het noordelijker gelegen Mariënburg aangekomen op een afstand van 50 km van Saalfeld.

Chevalier, een onderofficier in het leger van Napoleon, maakte deze aquarel van een Pools dorp, waar hij was ingekwartierd. In de gebouwen is de grote sociale tegenstelling zichtbaar tussen de baron van het dorp en de lijfeigenen.

(Uit: Welten, Met Napoleon, blz. 42)

Compositie-
tekening
van Gerrit
Arends,
gedoopt op
05-10-1788
in de kerk
van Sleen en
woonachtig in
Schoonebeek.
Hij was een
zoon van
Arend Gerrits
en Geertien
Harms.

Signalement Gerrit Arends: lengte: 1,836 m; haren: lichtbruin; ogen: lichtblauw; neus: groot; kin: rond; gelaatskleur: fris; wenkbrauwen: lichtbruin; voorhoofd: rond; mond: groot; gelaatsuitdrukking: vol. Hij was landbouwer van beroep. Hij vertrok op 10 april 1811 om zich in Groningen te melden bij het 33ste regiment. Hij overleed op 12 maart 1812 in een Frans hospitaal in Küstrin.

Signalement Lucas Bening Betting: lengte: 1,771 m; haren: lichtbruin; ogen: blauw; neus: breed; kin: rond; gelaatskleur: gekleurd; wenkbrauwen: lichtbruin; voorhoofd: bedekt; mond: gewoon; gelaatsuitdrukking: vol. Hij was landbouwer van beroep. Hij vertrok op 26 oktober 1811 en werd bij het 33ste regiment lichte infanterie ingelijfd. Hij keerde in oktober 1814 terug in Noordbarge. Op zaterdag 29 mei 1824 huwde hij te Emmen met Trijntje Jakobs Rotgers, geboren te Eext, gedoopt op zondag 20 november 1791 te Anloo, dochter van Jakob Rotgers en Annegien Alberts. Lucas Bening Betting overleed op 30 januari 1861. Zijn vrouw overleed op 14 juni 1847.

Compositie-
tekening van
Jacob
Hendriks
Eellinge,
gedoopt op
24-03-1788 in
de kerk van
Roswinkel.
Hij was een
zoon van
Hendrik Ja-
cobs Eellinge
en Hendrikjen
Jans.

Signalement Jacob Hendriks Eellinge: lengte: 1,644 m; haren: bruin; ogen: blauw; neus: vlak; kin: rond; gelaatskleur: fris; wenkbrauwen: noten; voorhoofd: rond; mond: gewoon; gelaatsuitdrukking: bekrompen. Hij was als arbeider werkzaam voor het klooster Ter Apel. Hij vertrok op 10 april 1811 om zich in Groningen te melden bij het 33ste regiment. In maart 1813 was hij terug in Roswinkel, waar hij op 10 maart 1813 om twaalf uur 's avonds in de woning van zijn moeder overleed. In de overlijdensakte stond vermeld dat hij dienstweigeraar was. Het is niet bekend, wanneer en waar hij uit het Franse leger is gedeserteerd.

Compositie-
tekening van
Lucas Be-
ning Betting
(Noordbarge),
gedoopt op
24-03-1788 in
de kerk van
Emmen.
Hij was een
zoon van Jan
Betting Bening
en Hillechien
Bening.

Compositie-
tekening van
Hendrik Alting
Frieling, gebo-
ren te Noord-
barge,
gedoopt op
02-08-1789 in de
kerk van Emmen
en woonachtig in
Noordsleen.
Hij was een zoon
van Jans Frie-
ling en Lamme-
chien Alting.

Signalement Hendrik Alting Frieling: lengte: 1,627 m; haren: rossig; ogen: blauw; neus: groot; kin: rond; gelaatskleur: gekleurd; wenkbrauwen: rossig; voorhoofd: breed; mond: groot; gelaatsuitdrukking: vol. Hij was landbouwer van beroep. Hij is met zijn ouders van Noordbarge naar Noordsleen verhuisd. Hij vertrok op 16 oktober 1811 om zich bij de Franse marine in Boulogne te melden. Hij kwam vervolgens bij de Franse landmacht terecht en maakte de tocht naar Moskou mee. Hij overleefde de tocht en keerde terug. Op 14 november 1815 huwde hij met Geertje Jansen (Keen), gedoopt op 30 september 1790 te Sleen, dochter van Jan Klasen en Grietje Klasen. Zij hebben zich later in Drouwen gevestigd, waar hij op 27 juni 1857 overleed.

Compositie-
tekening van
Geert Gerrits,
geboren te
Angelslo,
gedoopt op
27-02-1789 in
de kerk van
Emmen.
Hij was een
zoon van Geert
Hendriks (voor
1811 overle-
den) en Fenne-
chien Klazen.

Signalement Geert Gerrits: lengte: 1,605 m; haren: lichtbruin; ogen: blauw; neus: klein; kin: rond; gelaatskleur: gekleurd; wenkbrauwen: lichtbruin; voorhoofd: hoog; mond: gewoon; gelaatsuitdrukking: vol. Hij was landbouwer van beroep. Hij vertrok op 16 oktober 1811 en werd bij het 33ste regiment lichte infanterie ingelijfd. Op de lijst van vermiste militairen van november 1814 staat zijn naam vermeld. Genealogische gegevens over hem van na 1814 zijn niet te vinden. Hij is dan ook vermoedelijk tijdens de tocht naar Moskou om het leven gekomen.

Compositie-
tekening van Jans
Huising, geboren
te Zuidbarge,
gedoopt op
14-08-1789 in de
kerk van Emmen.
Hij was een
zoon van Wil-
lem Huising en
Hilligje Jacobs
Weening.

Signalement Jans Huising: lengte: 1,671 m; haren: lichtbruin; ogen: blauw; neus: klein; kin: rond; gelaatskleur: bleek; wenkbrauwen: lichtbruin; voorhoofd: bedekt; mond: gewoon; gelaatsuitdrukking: ovaal. Hij was landbouwer van beroep. Hij vertrok op 16 oktober 1811 om zich bij de Franse marine in Boulogne te melden. Op de lijst van vermiste militairen van november 1814 staat zijn naam vermeld. Genealogische gegevens over hem van na 1814 zijn niet te vinden. Het is mogelijk dat hij ook bij de landmacht is ingedeeld en tijdens de tocht naar Moskou om het leven gekomen.

De hoofdmacht van het leger van Napoleon steekt op 24 juni 1812 de Njemen over. Napoleon kijkt vanaf een hoog punt toe (afbeelding links, ▼), vlakbij zijn tent.

Naar de Russische grens

Omstreeks 6 juni 1812 trokken de Franse legers uit Marienburg en Marienwerder verder in oostelijke richting om na achttien dagen marcheren bij de toenmalige grens met Rusland, bij de stad Kaunas (Kowno) aan te komen. Het was een tocht van 374 km die men in ongeveer achttien dagen aflegde. De mannen uit Marienwerder legden ongeveer 395 km af.

Bij de grens tussen het toenmalige groothertogdom Warschau en Rusland hadden de Drentse jongemannen (1788) ruim 1.500 km gemarcheerd. Hiervoor hadden ze in de periode 25 juli 1811 tot 24 juni 1812 ongeveer 68 dagen gemarcheerd.

De mannen van De Boisminart hadden vanuit Nijmegen 69 dagen gemarcheerd om bij de Russische grens te komen.

Tijdens de tocht door het Duitse Rijk kregen de soldaten van tijd tot tijd slechts een klein deel van hun soldij, zodat er onderweg veel werd geroofd. Dat werd erger, toen men door het Groothertogdom Warschau (Polen) trok. Men mocht zich hier het

Militairen keren op 29 juni 1812 terug van een plunderexpeditie. Lithografie naar een schets van Christian Wilhelm Faber du Four. Faber du Four nam als luitenant bij de artillerie van Württemberg deel aan de Russische veldtocht. (Welten, Met Napoleon, blz. 55)

rundvee toeëigenen zonder de Poolse boeren hiervoor een vergoeding te geven. Door de snelle en langdurige marsen werd de bevoorrading immers steeds moeilijker. De konvooien met levensmiddelen konden de troepen niet bijhouden. Bovendien waren de Franse wagens, ze wogen 160 kg, wel geschikt voor de geplaveide West-Europese wegen, maar niet voor de zandwegen in Oost-Europa. Onderweg stierven veel paarden door verkeerde voeding en het onmatige drinken van de dieren, nadat zij urenlang in de brandende zon de zware wagens hadden moeten trekken.

24 juni 1812 - oversteek Njemen (Memel)

Omstreeks 24 juni 1812 trokken Franse eenheden op verschillende plaatsen de rivier Njemen over en was men op Russisch grondgebied. Keizer Napoleon deed dat met zijn keizerlijke garde bij Kaunas (Kowno). Ook de legeronderdelen van maarschalk Louis Nicolas Davout, waartoe het 33ste en 123ste regiment behoorden, trokken via Kaunas Rusland binnen.

Militairen uit het leger van Napoleon bivakkeren op 26 juli 1812 in de buurt van het stadje Ula (in de omgeving van Hrodna (Grodno)) dat in brand staat. Tijdens de opmars gingen veel steden en dorpen in vlammen op, deels door krijgsgeweld, deels door de tactiek van verschroeide aarde die het Russische leger toepaste en deels door brandstichting door Franse militairen. Lithografie naar een schets van Christian Wilhelm Faber du Four. (Uit: Welten, Met Napoleon, blz. 46)

De reguliere infanterie opereerde in linie of in compacte formaties. Voor gevechten in een open formatie werd lichte infanterie - tirailleurs of voltigeurs¹⁶ - ingezet. Er waren aparte regimenten lichte infanterie - zoals de tirailleurs van de Keizerlijke Garde die hier zijn afgebeeld - maar elk bataljon linie-infanterie beschikte ook over een compagnie voltigeurs. Ingekleurde gravure, uitgegeven door Martinet. (Uit: Welten, Met Napoleon, blz. 62)

Donkoezak, bewapend met karabijn, pistool, lans en sabel. Ingekleurde gravure, uitgegeven door Martinet. (Uit: Welten, Met Napoleon, blz. 54)

Franse soldaten op strooptocht worden aangevallen door Russische boeren en kozakken. Een marketenster van het 7de regiment lichte infanterie wordt van de bok getrokken. Een Franse kurasier rijdt op een klein, Russisch paardje. Tekening van Geisweit van der Netten die als kapitein in het 11de regiment huzaren deelnam aan de Russische veldtocht. (Uit: Welten, Met Napoleon, blz. 70)

Gezicht op Smolensk vanuit het noorden, kort na de inname van de stad door het leger van Napoleon. Op de voorgrond is de voorstad te zien, waar zwaar om was gevochten. Op de achtergrond is het ommuurde Smolensk zichtbaar. Tussen de voorstad en de stad stroomt de rivier de Dnjepr. Gravure naar een tekening van Albrecht Adam. Adam maakte de Russische veldtocht mee als lid van de staf van Eugene de Beauharnais, de onderkoning van Italië. (Welten, Met Napoleon, blz. 55)

Hiervoor schreven we al dat Gerrit Arends in Polen was overleden. Van Jan Cornelis, Jacob Hendriks Eellinge en Gerrit Gerrits weten we niet of zij de rivier Njemen hebben bereikt. Van Hendrik Alting Frieling en Lucas Bening Betting is bekend dat zij de rivier hebben overgestoken en met het Franse leger verder Rusland zijn ingetrokken.

De Grande Armée trok verder in oostelijke richting naar Vilnius, een afstand van ongeveer 110 km. Hier zal men eind juni 1812 zijn aangekomen. Vanaf Vilnius trok Davout met zijn legers naar Minsk om de Russische legers die zich ten zuiden van deze stad richting Moskou terugtrokken de pas af te snijden. De soldaten moesten hiervoor een afstand van 191 km overbruggen. Deze zal men in ongeveer acht dagen hebben afgelegd. Eind juli 1812 was men in Minsk.

Na de inval in Rusland werd het er niet beter op voor het Franse leger. De aanvoerlijnen voor proviand en andere noodzakelijke goederen werden steeds langer en nu kregen de soldaten ook te maken met een vijandige bevolking en aanvallen van Russische legers, waarvan de heftige aanvallen van de kozakken zeer gevreesd waren. De tsaar vermeed een direct treffen met het leger van Napoleon en lokte het dieper Rusland in. Tegelijkertijd pas-

ten de Russen de tactiek toe van de ‘verschroeide aarde’. Dat betekende dat zij dorpen ontruimden en platbrandden en alle voorraden meenamen of vernietigden. Het Franse leger leed dus nog meer honger en er was een voortdurend gebrek aan goed onderdak. Uitputting, ziekten, extreme weersomstandigheden en honger eisten talloze levens, terwijl een veldslag van enige betekenis vooralsnog uitbleef.

Daarnaast waren er vele deserteurs en achterblijvers die aan het plunderen sloegen. Het Franse leger organiseerde zelfs klopjachten op hen.

Begin augustus 1812 trok men vanuit Minsk op naar Smolensk. Hier vond op 17 augustus 1812 de eerste confrontatie tussen delen van de Grande Armée (ca. 175.000 man) en het Russisch leger (ca. 130.000 man) plaats. Tijdens deze slag lieten 7.000 Franse soldaten en 11.000 Russische soldaten het leven.

Eind augustus 1812 trok het leger naar Moskou op. Op 7 september 1812 werd de Grande Armée door Russische troepen opgewacht bij Borodino, zo’n 109 kilometer ten westen van Moskou.

Voorbereiding op de slag bij Borodino op 7 september 1812. Ook al oogt deze aquarel naïef, hij geeft een goed beeld van de immense aantallen manschappen die werden opgesteld. Aquarel van Chevalier. (Welten, Met Napoleon, blz. 75)

Voor het eerst trokken de Russen massaal ten strijde tegen de Grande Armée. Beide legers telden ongeveer 130.000 man. De veldslag eindigde onbeslist, maar desondanks trokken de Russen zich terug. Beide legers leden enorme verliezen tijdens deze veldslag; aan Franse zijde sneuvelden 28.000 man; aan Russische zijde 45.000 man. Iets meer

Slag bij Borodino op 7 september 1812. Louis Francois Lejeune - die aanwezig was bij deze slag - heeft in 1822 dit schilderij ervan gemaakt. Het vormt een soort beeldverhaal met allerlei episodes uit de slag. Op de achtergrond bestormen kurassiers en carabinieri voor de tweede keer de grote schans, de centrale positie van het Russische leger. Lejeune heeft de hoogteverschillen in het terrein overigens sterk overdreven. (Welten, Met Napoleon, blz. 77)

dan 1 op de 4 mannen overleefde deze veldslag niet.¹⁷

Er zat voor Napoleon daarom niets anders op dan verder marcheren naar Moskou. De Franse keizer ging ervan uit dat Alexander I wel zou gaan onderhandelen als zijn hoofdstad was bezet. Bovendien zouden daar de broodnodige voorraden aanwezig zijn voor zijn manschappen.

Napoleon kon zonder gevechten op 14 september 1812 Moskou intrekken. Een dag later staken de Russen delen van de stad in brand.

Lichting 1790

Eind februari 1812 moesten de lotelingen die in 1790 waren geboren zich voor de Franse krijgsdienst melden. Hiertoe behoorden geen mannen uit de voormalige gemeenten Emmen, Roswinkel en Schoonebeek.

Moskou brandt, kort nadat Napoleon de stad heeft ingenomen. Aquarel van Chevalier, een Franse militair die ooggetuige was van de brand. (Welten, Met Napoleon, blz. 77)

Militairen uit het Leger van Napoleon plunderen, terwijl Moskou brandt. Lithografie van Albrecht Adam naar een door hem gemaakte tekening. Adam maakte de Russische veldtocht mee als lid van de staf van Eugene de Beauharnais, de stiefzoon van Napoleon, onderkoning van Italië en bevelhebber van het 4de legerkorps tijdens de Russische veldtocht. (Welten, Met Napoleon, blz. 77)

De mannen van deze lichting kwamen omstreeks 7 augustus 1812 in Minsk aan. Na een rustperiode marcheerde men omstreeks 21 augustus 1812 in de achterhoede van de Franse troepen mee in de richting van Moskou. Omstreeks 6 september 1812 kwam men door Smolensk, dat voor een groot deel door brand en geschut tijdens de veldslag om deze stad, van 16-18 augustus 1812, was verwoest. Het slagveld Borodino (7 september 1812) werd omstreeks 21 september 1812 gepasseerd. Op de avond van 27 september 1812 kwamen velen van deze lichting onder 'stromende regen' in Moskou aan. De brand was toen al geblust.

In het volgende nummer beschrijven wij de terugtocht uit Moskou.

Noten

- 1 Zie Dijkstra, Gerben en Henk Vos, 'De tocht naar Rusland (1811-1813) Deel 1 - De voorbereidingen', in: *Kroniek*, jaargang 24, nummer 57 (september 2015), blz. 3-6.
- 2 Een regiment bestond uit een aantal bataljons dat gespecialiseerde eenheden had, zoals infanterie, cavalerie, genie of artillerie; een bataljon bestond uit een aantal compagnieën. Een regiment maakte weer deel uit van een divisie.
- 3 DA, *Brieven van Roelof Nijsing Renting*. Zie ook: Eggens, Albert, 'In dienst van Napoleon', in: *Waardeel*, jrg. 27, nr. 4, december 2007 blz. 1 t/m 9.
- 4 Zie: www.friezen-onder-napoleon.nl/.
- 5 DA, *Brief 2 Roelof Nijsing Renting*, 1 juni 1811.
- 6 DA, *Brief 3 Roelof Nijsing Renting*, 9 juni 1811.
- 7 DA, *Brief 4 Roelof Nijsing Renting*, 20 juli 1811.
- 8 Zamoyski, 1812. Napoleons fatale veldtocht naar Moskou, blz. 107.
- 9 *Ibidem*, blz. 109-110.
- 10 DA, *Brief 5 Roelof Nijsing Renting*, 25 augustus 1811.
- 11 DA, *Brief 6 Roelof Nijsing Renting*, 6 november 1811.
- 12 Zamoyski, 1812, 137-138.
- 13 DA, *Brief 9, Roelof Nijsing Renting*, 3 juni 1812.
- 14 Zamoyski, 1812, blz. 176.
- 15 *Ibidem*, blz. 137-139. 16 Een tirailleur is een infanterist die in een niet-gesloten formatie strijdt. Hij is licht bewapend en probeert de vijandelijke linies te verstoren. Een voltigeur was ook een 'lichte' infanterist. Een belangrijke taak van hem was de bevelvoerders van de vijand uit te schakelen. Een infanterist is een soldaat te voet.
- 17 Zamoyski, 1812, 261.

Literatuur

Boisminart, W.P.D'Auzon, *Gedenkschriften, Tijdvak van 1812, De Veldtocht in Rusland, tweede uitgave 's-Gravenhage en Amsterdam, 1840. De eerste uitgave verscheen in 1824.*
 Eggens, Albert, 'In dienst van Napoleon', in: *Waardeel*, jrg. 27, nr. 4, december 2007 blz. 1 t/m 9.
 Funnekotter, Bart, *De hel van 1812. Nederlanders met Napoleon op veldtocht naar Rusland, Amsterdam 2015.*
 Oosterbeek, Willem, *Naar Moskou! Naar Moskou! Memoires van een officier uit de lage landen in het leger van Napoleon, Amsterdam 2014.*
 Sabron, F.H., *Geschiedenis van het 124ste Regiment Infanterie van linie onder Keizer Napoleon I, 1898.*
 Sabron, F.H., *Geschiedenis van het 33ste Regiment Lichte Infanterie onder Keizer Napoleon I, 1910.*
 Wattel, J., 'Een Hooogeveense loteling in Napoleons Grande Armée (1812)', in: *Nieuwe Drentse Volksalmanak 1966*, blz. 115-147.
 Welten, Joost en Johan de Wilde, *Met Napoleon naar Moskou De ongelooflijke overlevingstocht van Joseph Abbeel, Leuven 2011.*
 Zamoyski, Adam, *1812 Napoleons fatale veldtocht naar Moskou, Amsterdam 2007, 6e druk.*

Reacties op de personenfoto's uit de vorige Kroniek

Op de omslag van de vorige *Kroniek* waren foto's geplaatst uit de collectie van Roelof Boelens, die ooit in 1930 en 1932 verschenen waren in *Het Noorden in Woord en Beeld*, met daarbij de vraag: "Wie weet meer over deze personen?"

Over zowel de voor- als de achterkant kreeg de redactie één reactie.

Allereerst de foto van de beide dames op de voorzijde van de *Kroniek*.

De vrouw links is Jantina Zuidema (geb. na 1912) en de vrouw rechts is haar zuster Dien (Berendina) Zuidema (geb. 18-04-1912). Zij waren dochters van Frederik Zuidema en Jantina Telkamp.

Het gezin Zuidema

Het gezin Zuidema woonde op Kanaal A, waar vader Zuidema in 1917 zelf een huisje had gebouwd. Dat huisje staat er niet meer. Het gezin telde tien kinderen: twee jongens: Teunis en Simon en acht meisjes, achtereenvolgens Geesje, Dien, Jantina,

Aaltje, Neeltje, Wiegertje, Dinie en Metje.

Frederik Zuidema was veenboer. Hij had een stuk veengrond om turf te graven.

Jantina en Dien Zuidema hebben tot hun trouwen en misschien ook daarna in het veen gewerkt.

Jantina trouwde met Aaldert Booij en zij kregen drie kinderen: eerst een dochter Geertje en daarna twee jongens, de tweeling Jan en Frits.

Dien trouwde met Geert van der Tuuk en dit echtpaar kreeg geen kinderen. Zij woonden dicht bij elkaar en dochter Geertje trok heel veel naar haar tante Dien die zij ook 'mem' noemde. Dat is altijd zo gebleven.

Na de oorlog verhuisden Jantina en Dien met echtgenoten en kinderen naar Velsen en Haarlem, waar de mannen gingen werken bij de Hoogovens. Daar zijn ze gebleven tot de pensionering van de mannen. Toen keerden ze terug en gingen in Emmen wonen.

Zowel Jantina als Dien en ook Geertje zijn overleden. De tweeling Jan en Frits zijn nog in leven. Deze gegevens zijn verkregen van mevr. Jantje Telkamp-Van Veenen (1938) uit Emmer-Erfscheidenveen. Zij is een dochter van Aaltje, één van de dochters Zuidema. De vrouwen op de foto op de volgende bladzijde zijn dus haar tantes.

De zussen
Zuidema,
vanaf links:
Jantina,
Dien,
Wiegertje,
Mettje,
Dinie,
Neeltje,
Aaltje en
Geesje
(Foto:
J. Telkamp-
van Veenen)

Aaldert Booij en Jantina Zuidema met
dochter Geertje en tweeling Jan en Frits
(Foto: J. Telkamp-van Veenen)

Het echtpaar Geert van der Tuuk en
Dien Zuidema
(Foto: J. Telkamp-van Veenen)

Harm Eliveld en Fokje Oost

Verdere gegevens over de foto van het echtpaar Harm Eliveld en Fokje Oost op de achterkant van de *Kroniek* kregen we van mevrouw Baptist-Brongers uit Emmer-Erfscheidenveen. Zij is een kleindochter van Tettje, het vierde kind van Harm Eliveld en Fokje Oost, geboren op 23 april 1887. Deze Tettje trouwde op 31 okto-

ber 1907 te Emmen met de 26-jarige schipper Hilbrand Brongers, zoon van Klaas Brongers en Jantje Schoonbeek. Later kochten ze een huisje op Kanaal B en werd hij veenarbeider. Ze kregen drie kinderen: Klaas, die ook veenarbeider werd, Fokje die later trouwde met Mans Kuper en Lammer. Van de andere broers en zusters van haar oma

wist mevrouw Baptist niet zo erg veel te vertellen, maar dankzij DrenLias kunnen we haar gegevens aanvullen:

Van de eerste vier kinderen werd als geboorteplaats Munsterscheveld (bij Hendrik was dat Compascuumkanaal) aangegeven en bij de overige kinderen Emmer-Compascuum.

Het eerste kind, Tettje, is op jonge leeftijd overleden.

Maike trouwde met Karst de Vries en zij hebben altijd in Emmer-Erfscheidenveen gewoond.

Hendrik trouwde met Geessien Kolkman.

Derk is eveneens op jonge leeftijd overleden.

Bonna Catharina trouwde met Alle Kappen.

Aaltje woonde na de oorlog met haar echtgenoot Klaas Jonker, die schipper was, in barakken in Gramsbergen; ze zijn vandaar naar Emlichheim verhuisd.

Derkje was getrouwd met turfschipper Albert van Dijk. Haar naam werd ook als Eleveld geschreven. Harm trouwde met Fokje Wartena en is naar Utrecht gegaan.

Eeuwe heeft altijd in Emmer-Erfscheidenveen gewoond en was getrouwd met Manna Kappen. Sipke is op jonge leeftijd overleden.

Baptist

Vader Harm Eliveld was in 1888 één van de grondleggers van de baptistengemeenschap in Emmer-Erfscheidenveen, samen met Klaas Kruit en Hendrik Bos. In het begin hadden ze nog geen lokaal en kwamen ze bij elkaar in huissamenkomsten. Dat gebeurde op verscheidene plaatsen: De Nieuwe Schutting, het Weerdingerveen, het Exloërveen en op de Valtherdijk. De groep baptisten in Emmer-Erfscheidenveen bestond aanvankelijk uit naar schatting tien tot vijftien leden. De standplaats werd 'Compascumerkanaal' of 'Emmer-Compascuum' genoemd. In 1898 werden de bijeenkomsten nog allemaal gehouden in het huis van Harm Eliveld en dopen gebeurde in de Runde. Eind 1898 bedroeg het ledental 34. In 1904 werd een lokaaltje (houten kerkje) gebouwd op het bovenveen en waren de huiskamerbijeenkomsten voorgoed verleden tijd. In 1910 waren Harm Eliveld en Klaas Kruit als ouderlingen mede-ondertekenaars van het verzoek aan de koningin om officiële erkenning als Baptistengemeente. Die erkenning kwam in 1913. In 1915 werd een stenen kerkje gebouwd aan Kanaal A.

Informatie/literatuur:

Mevr. J. Telkamp-Van Veenen te Emmer-Erfscheidenveen.

Mevr. Baptist-Brongers te Emmer-Erfscheidenveen.

75 Jaar Baptistengemeente Emmer-Compascuum 1913-1988 (jubileumuitgave).

*Kanaal A in Emmer-Erfscheidenveen
met de baptistenkerk
(Collectie Gemeente-archief Emmen)*

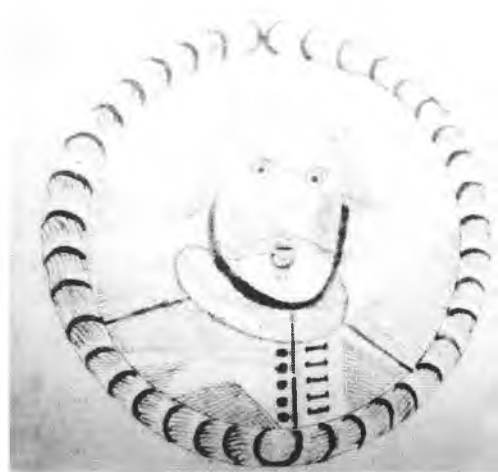
Het boek Verveningen en verveners in Friesland

Ons verenigingslid Wim Visscher heeft al vele boeken geschreven over verveningen in Zuid-oost-Drenthe en Overijssel. Belangrijke voorbeelden zijn *Rond de Runde* (1997) en de verveningsgeschiedenis van Overijssel, *Een wereld van turf* (2003).

In de periode 1997-2005 verschijnen zeven over het veen van Visschers hand. Daarna stopt de boekenproductie. In 2005 start hij namelijk met een groot en minutieus archiefonderzoek naar de geschiedenis van de verveningen in de provincie Friesland. Volgens uitspraken van hem moet gedegen onderzoek niet in te grote mate leunen op literatuuronderzoek om zo te voorkomen dat ongemerkt andermans fouten en misers worden overgenomen. Uiteindelijk neemt deze studie tien jaar in beslag. In deze jaren bezocht Visscher bijna wekelijks Friese archieven en tussendoor haalt hij nog in archieven elders in Nederland informatie boven water. Onder meer heeft hij gebruik kunnen maken van gegevens van verscheidene veencompagnieën en van Friese veenderijen van verwanten. Een veencompagnie was een soort samenwerkingsverband van verveners. Hij ging vele malen op de fiets naar Friesland om ter plaatse de terreinen en het landschap te verkennen en in zich op te nemen, om als het ware aan de te beschrij-

ven gebieden te ruiken en te snuffelen en om bij de plaatselijke bevolking informatie in te winnen. Volgens de schrijver houden de vele en lange fietstochten zijn lichaam en zijn geest fit en heeft hij zo ook tijd om tijdens het fietsen de gevonden onderzoeksgegevens op zich te laten inwerken. Nu, tien jaar later, is het resultaat van zijn monnikenwerk in druk verschenen in de vorm van het boek *Verveningen en verveners in Friesland*. De presentatie van dit standaardwerk is afgelopen zomer in Heerenveen geweest, één van de belangrijke centra van de Friese verveningen. Het is Visschers tiende boek over het veen. Deze keer

Zelfportret van landmeter en vervener Foocke Eijles (1670-1746). Hij heeft van veel veengebieden kaarten gemaakt. Eijles is een voorouder van Wim Visscher.

De voorkant van het boek.

is het een imposant dik boek van 736 bladzijden geworden met vele, zeer mooie kleurenafbeeldingen. Het kan met recht 'De dikke Wim Visscher' worden genoemd. Op systematische wijze wordt hierin de Friese verveningsgeschiedenis beschreven vanaf de 15de eeuw tot in de 20ste eeuw. Door zijn overzichtelijke en leesbare boek is de Friese veengeschiedenis toegankelijker geworden. Het boek is een aanrader. Ondanks zijn formaat is het degelijk in elkaar zittende boek goed te hanteren en ligt het prima in de hand. Gebrek aan ruimte in de boekenkast is geen goed excuus om het boek niet te kopen. Plaats het op de schoorsteenmantel alwaar dit sieraad zonder extra steun zelfstandig rechtop kan staan te pronken. Grote delen van Friesland zijn bedekt geweest met laagveen- en hoogveenmoerassen. Er was in dit gewest zoveel veen dat zelfs deskundige veenhistorici wel eens oude hoogveengebieden over het hoofd hebben gezien. Door Visschers gedegen onderzoek heeft hij ze weer te voorschijn 'getoverd' en in zijn boek laten herleven. Bij ons in Zuidoost-Drenthe bestaat wel eens de neiging om te denken dat het op grotere schaal vervenen zo ongeveer in de Gronings-Drentse veenkoloniën is ontstaan en uitgevonden. Niets is minder waar. Andere veengebieden in Nederland zijn duidelijk eerder in exploitatie genomen. Zo ook in Friesland. De vervening is daar al vroeg begonnen. Naast gewone verveners hielden ook

adel en voorname families zich in belangrijke mate bezig met de vervening in deze provincie. Vanuit de omgeving van Giethoorn trekken op een gegeven moment verveners naar Friesland. Zij nemen een andere methode mee om 'verdronken' hoogveen op een goedkopere manier boven water te halen.

In twaalf hoofdstukken wordt op overzichtelijke wijze naar tijd en naar gebied de Friese verveningsgeschiedenis beschreven en komen de vele families die bij de vervening een rol hebben gespeeld aan bod; inclusief de kruisverbanden tussen de families. Het boek is voor genealogen uit heel Noord-Nederland een interessante bron door de vele familieoverzichten, namelijk een 130-tal. Familieoverzichten komen in meer veenboeken van Wim Visscher voor.

De vaak uitvoerige noten en het literatuur- en bronnenoverzicht zijn zoals gebruikelijk zeer uitgebreid. Het wijst amateurhistorici de weg om zelf aanvullend onderzoek te kunnen en te gaan doen. Er mag dan ook worden verwacht dat Visschers grondige studie aanleiding zal zijn tot meer vervolgonderzoeken, onderzoeken die nog meer inzicht zullen geven in geschiedenis van de verveningen in Friesland.

In dit boek wordt voor het eerst de Friese veenadel over een periode van vele eeuwen beschreven en in kaart gebracht. Daarnaast worden ook de andere categorieën veenondernemers over zeer veel generaties aan de orde gesteld. Men trouwde veel met elkaar, 'veen zocht veen'. Omdat het de eeuwen door om vele duizenden personen moet zijn gegaan, telt alleen de tekst van het boek al meer dan 2.500 persoonsnamen. Ze vormen in de loop van de tijd een ragfijn netwerk, dat zich uitbreidde over veengebieden in de buurprovincies. Een aantal van hen zouden hun vleugels uitstrekken over de Zuidoost-Drentse veengebieden. Deze veenondernemers waren meestal afkomstig uit de jongere Friese veen(koloniale) gebieden, zoals onder meer Aengwirden, Tynje, Haulerwijk en Appelscha. Van deze later meer of minder bekende families kunnen hier o.a. worden genoemd: Bruinsma, De Groot, Gorter, Heldring, Hof(f), Homans, Ten Hoor, Meester, Otter¹, Pijlman, Van der Sluis en Stoker, inmiddels

*Het zogenaamde
'Tegeltjespand' in Erica,
gebouwd en lange tijd
bewoond door Alle
Wytzes van der Sluis,
een van de oprichters
van de 'N.V. Friesche
Veenmaatschappij'.
(Collectie Gemeente-
archief Emmen)*

in Zuidoost-Drenthe wijdvertakte families. In Emmer-Compascuum lieten naast de Stokers ook families als de uit Appelscha afkomstige Herders, Van der Duins en Van Houtens van zich spreken. Het aantal daar gevestigde Friezen was eens zelfs zo omvangrijk, dat deze plaats toen 'Friesch Compascuum' werd genoemd.

Veel hoofdstukken in het boek beschrijven gebieden die tijdens onze jaarlijkse verenigingsexcursie met de bus in respectievelijk de jaren 2009 en 2012 zijn bezocht, zoals Fochteloo, Appelscha, Weststellingwerf, Heerenveen en de zogenoemde 'Turfroute' langs de Compagnonsvaarten. De verwachting is dan ook dat de busexcursie (met als hoofdgids Wim Visscher) voor volgend jaar onder andere zal gaan naar Friese veenstreken. Dit is een gebied met schrille historische tegenstellingen, zoals een kilometer adellijke huizen te Beetsterzwaag, een aaneenschakeling van landhuizen van de Friese veenadel, en het openluchtlaagveenmuseum 'It Damshûs' aan de Domela Nieuwenhuisweg te Nijbeets, waar de ongeveer een eeuw lang geduurd hebbende diepe veenarmoede in beeld wordt gebracht. Ongetwijfeld zal Wim Visscher dan over deze uitbundige rijkdom naast bittere armoede veel kunnen vertellen aan de hand van zijn uitvoerige studie *Verveningen en verveners in Friesland*. Zie voor gegevens over de excursie elders in deze Kroniek (op blz ??). Deze bijzondere en zeer uitvoerige studie over een Nederlands veengebied is dank zij een royale subsidie van de Van Heloma Stichting voor de zeer schappelijke prijs van 35 euro bij de boekhandel te verkrijgen. Liefhebbers en andere belangstellenden haast u, als u overweegt Visschers nieuwste boek aan te schaffen. Zeer onlangs

deelde de uitgever mee dat de belangstelling voor het boek in Friesland groot is en dat de verkoop zeer voorspoedig verloopt. Omstreeks begin januari denkt hij de gehele oplage afgezet te hebben. Een mogelijk tweede druk zal zonder subsidie al gauw 70 euro of meer gaan kosten.

Toekomstige excursiedeelnemers van de busreis voorjaar 2016 die zich goed willen voorbereiden op deze tocht en daarom Visschers standaardwerk willen aanschaffen, doen er goed aan om snel naar de boekhandel te gaan, anders lopen ze kans achter het net te vissen.

Wim Visscher, *Verveningen en verveners in Friesland*, Uitgeverij Wijdemeer, Leeuwarden, 2015, ISBN / EAN 978 949 205 209 4

Noot

- 1 Als u voorouders heeft met de achternaam Otter die hebben gewoond en gewerkt in de omgeving van het veengebied 'de Deelen' of in de buurt van de P.G. Otterweg, beide gebieden liggen ten noorden van Tjalleberd, dan is de kans groot dat de achternaam van uw voorouders is ontleend aan een bepaalde veenwerkzaamheid. Daar ter plaatse wordt een kleine gestapelde hoop te drogen liggende laagveen-turven een otter genoemd. Het maken van dergelijke hopen duidt men in deze streek aan met otteren.

Excursie 2016

Om te noteren: op zaterdag 7 en 14 mei 2016 wordt onze jaarlijkse excursie gehouden. Friesland blijft trekken. Van de hand van Wim Visscher is deze zomer het standaardwerk over verveningen en verveners in Friesland verschenen [ISBN/EAN 978 949 205 2094].

Excursie

Omstreeks dezelfde tijd als in Zuidoost-Drenthe werd het laagveengebied rond Nij Beets aan snee gebracht. In 1863 gebeurde dat door een symbolische steek met de spade in de veenbodem door Jhr. Jan Anne Lycklama à Nijeholt, burgemeester van Opsterland. De vervening rond Nij Beets is vergelijkbaar met de hoogveenontginning in Zuidoost-Drenthe. In Friesland ging dat gepaard met veel strijd en grote armoede. In Zuidoost-Drenthe was dat niet anders. Vanaf 1985 wordt door toedoen van allerlei beweringen twijfel gezaaid over de armoede in Zuidoost-Drenthe. Tijdens de excursie zal duidelijk worden gemaakt dat armoede wel degelijk het lot van veel mensen in beide streken was.

In Nij Beets brengen we een bezoek aan het openluchtmuseum 'It Damshûs'. Dit museum laat de bezoekers op een levendige en actieve manier ervaren hoe laagveenturf werd gemaakt en hoe de veenarbeiders leefden en werkten in de periode van 1863 tot ca. 1920. Hun erbarmelijke werk-, woon- en leefomstandigheden waren de voedingsbodem voor een felle sociale strijd.

Daarnaast wordt een indruk gegeven van de verandering van het landschap als gevolg van de turfwinning. Zo krijgt de bezoeker een totaalbeeld van de sociaal-economische, politieke en landschappelijke geschiedenis van de laagveenderij in Opsterland en Smallerland met als uitgangspunt Nij Beets. In Nij Beets hangt als gevolg van die felle strijd nog altijd het portret van Domela Nieuwenhuis boven de tapkast in het plaatselijk café. Maar waar bleven de opbrengsten van de verveningen dan, in welke zakken verdwenen die?

Daarvoor rijden we door Beetsterzwaag. Hier treffen we een kilometer lange rij met adellijke landhuizen aan. Hier woonde de Friese veenadel van dit gedeelte van Friesland. We mogen van geluk spreken dat ze een groot deel van hun verworven rijkdommen in Friesland zelf hebben besteed.

Momenteel is de reiscommissie bezig met de voorbereiding van de excursie. Het is nog niet tot in alle details uitgewerkt. Vanaf het verschijnen van deze *Kroniek* kunt u zich opgeven bij Henk Jeurink (0591-626728 of henk.jeurink@ziggo.nl) Het belooft weer een leerzame en gezellige excursie te worden. In de *Kroniek* van maart 2016 komen we er op terug.

Bestuursmededelingen
en Activiteiten

De afgelopen maanden zijn er talrijke bijeenkomsten en evenementen op het gebied van de historie en de cultuurhistorie geweest. De historische wandeling in de omgeving van de Stationsstraat tijdens de Open Monumentendagen op 12 september werden door de deelnemers zeer op prijs gesteld. Dit is voor herhaling vatbaar. Een 'Erfgoedplein' voor de Grote Kerk was voor velen van ons compleet nieuw. Wij moesten zoeken naar een goede formule voor zo'n 'Erfgoedplein'. Een informatiemarkt in combinatie met de orde bewakende Swiebertje en de schilder Vincent van Gogh heeft toch wel wat. Ook 't Aol' Volk pakte breed uit en zorgde voor een geregelde bezetting van het Erfgoedpodium. Bij dit breed opgezette evenement was over het algemeen voldoende belangstelling. Onze vereniging heeft die dag verschillende nieuwe leden ingeschreven. Al met al kan er van een geslaagd evenement worden gesproken.

Lidmaatschap

Het lidmaatschap bedraagt € 18,00 en voor huisgenoten € 5,00 extra. Het lidmaatschap wordt automatisch verlengd, tenzij het lidmaatschap voor 1 december van het lopende verenigingsjaar schriftelijk wordt opgezegd bij de secretaris. Leden ontvangen vier keer per jaar de *Kroniek* en ze hebben gratis toegang bij de door de vereniging belegde bijeenkomsten. In verband met kostenbeheersing verwachten we van de leden dat zij hun contributie voor of in de eerste twee maanden van het nieuwe verenigingsjaar onder vermelding van het contributiejaar overmaken op rekeningnummer NL78 RABO 0104 4688 15 van de Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe. Bij ruim 400 leden wordt de contributie in de maand februari van het lopende verenigingsjaar per incasso van hun rekening afgeschreven. Bij onze vereniging is een verenigingsjaar gelijk aan het kalenderjaar.

Bankrelatie

Rekeningnummer NL78 RABO 0104 4688 15, Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe, Achter de Smidse 1, 7812 AR Emmen.

Op woensdag 7 oktober hebben we met een kraam deelgenomen aan de Ouderendag in Hotel Van der Valk. Ook hier konden verscheidene nieuwe leden worden ingeschreven. Op de inloopdag van de HC Noordbarge kwamen ruim tachtig mensen af. Het was een gezellige, maar ook leerzame dag.

Op maandag 12 oktober werden we in De Marke bijgepraat over De Klencke door de Taolschulte van de gemeente Coevorden, Harm Jan Lesschen. Harm Jan komt uit Oosterhesselen en hij wist alles over 'De Klink'. Hij is er kind aan huis. Het was een mooie lezing, waarbij Harm Jan meer toehoorders had verdiend.

Op zaterdag 7 november waren we te gast in het dorps huis van Zuidbarge. De Historische Werkgroep Zuidbarge had een jaarringenonderzoek uitgevoerd naar de ouderdom van de gebinten van een tiental boerderijen. Het was een interessante en goed bezochte bijeenkomst. De uitleg van Ton Reuvekamp was goed te volgen. Het boekwerkje over het onderzoek is meer dan de moeite waard, wordt vast nog eens een 'collector item'!

Ook het Historisch Café op 14 november in de Bieb met Gerrie van Veen werd druk bezocht. Gerrie kwam met veel nieuwe aspecten. Het Trechterbekervolk had niet langer dan 200 jaar hun doden in hunebedden begraven. Het kwam niet tot een discussie over een andere invulling van het Langgraf.

Ruim veertig mensen kwamen maandag 16 november op de lezing van Gerben Dijkstra af. De toehoorders hingen aan zijn lippen. Gerben bracht veel nieuwe historische feiten naar voren. Je moet er maar opkomen om aan de hand van een signalement tekeningen te laten maken van dienstplichtigen, die in 1812 met Napoleon de veldtocht naar Rusland maakten. Wat ons betreft krijgt Gerben het deze winter druk met lezingen. Het was meer dan de moeite waard. Momenteel hebben we nog geen vastgelegd programma voor 2016.

Op een zaterdag in de maand februari wordt er weer een Historisch Café gehouden. We hebben hierover met Harrie Huisman contact opgenomen. Harrie is zwerfsteenskundige - keiooloog. Afgelopen zomer was hij ook aanwezig tijdens ons bezoek aan het zandgat van De Boer in Emmerschans.

Algemeen

Voor meer informatie over lezingen en andere activiteiten raden wij u aan de dag- en weekbladen in de gemeente Emmen goed in de gaten te houden.

'De heer J. Meijer en echtgenoot herdachten op 19 Maart j.l. te Emmer Compascuum hun gouden huwelijksfeest. We wenschen het flinke paar, dat zoo wakker nog de wereld bekijkt, vele gelukkige jaren toe.' (Het Noorden in Woord en Beeld, 21-02-1930. Collectie Roelof Boelens)

Het echtpaar was op 19 maart 1880 in het gemeentehuis van Emmen in het huwelijk getreden.

Jan Meijer was op 14 juli 1851 te Nijeveen geboren en was een zoon van vervener Gerriet Thie Meijer en Geertien Jans ten Hoeve

Fennechien Voshaar was op 5 september 1850 te Smilde geboren. Haar ouders waren arbeider Jan Voshaar en Zwaantje Kwant.

Meer informatie over het echtpaar in dit tijdschrift op bladzijde 5.

Foto's voorzijde: Compositietekeningen van Geert Gerrits (links) uit Angelslo, gedoopt op 27-02-1789 en Jans Huisling (rechts) uit Zuidbargoene, gedoopt op 14-08-1789. Na de tocht naar Rusland (zie bladzijde 12) werden zij door de burgemeester van Emmen als vermist opgegeven. Zij keerden niet meer terug. (Tekeningen: Nahidh K. Salman, Beilen)

Op een deel van de kaart van Drenthe van 1634 van C. Pijnacker staan afgebeeld bij Weerdinge: 'Landweg in Drenthe' van A.M. Gorter (1866-1933); bij Roswinkel: 'De kerk bij Roswinkel' van J. van Ravenswaay (1789-1869); bij Emmen: 'Kerk te Emmen' van J. Reijnders (1823-1889); bij Schoonebeek: 'Boerenerf in Pad- en Vliegghuis bij Oud-Schoonebeek', tekening van H. W. Jansen (1855-1908).